

ראש-השנה / מתוך מאנציקלופדיה לנוער "יבנה",

כרך 14, עמ' 16-17, 1998

ראש-השנה נהוג במשך שני ימים, א' ו- ב' בתשרי, והוא מציין את תחילתה של השנה החדשה. לפני החג מקובל לברך קרובים, ידידים וחברים לעבודה בברכת "שנה טובה", ולשלוח להם כרטיסי ברכה לשנה החדשה ובהם איחולי כל טוב. הילדים נהנים להכין כרטיסי ברכה שכתבו במו ידיהם.

מקור החג

5 בימי בית ראשון, כשישב עם ישראל על אדמתו, ציין ראש-השנה (שאותו חגגו אז במשך יום אחד) גם את תחילת השנה החקלאית. לפי "לוח גזר", לוח השנה העברי הקדום, שנמצא בחפירות הארכיאולוגיות שנערכו בתל גזר, היה חודש תשרי חודש האסיף. בחודש זה נסתיים אסיף יבולי השדה והכרם אל הגורן ואל היקב, והוחל בהכשרת הקרקע לזריעת תבואות החורף.

10 מימי בית שני ואילך נהגו לחגוג את ראש-השנה במשך יומיים. הסיבה לכך היא שמועדו של ראש החודש היה נקבע בידי בית דין על-פי עדותם של שני עדים, שראו את מולד הירח. לאחר הקביעה היו משיאים משואות כדי להודיע על כך, ובתקופה מאוחרת יותר יצאו שליחים לבשר את הדבר. לא תמיד עלה בידם להגיע לכל תפוצות הגולה, ולכן הנהיגו בחוץ לארץ את "יום טוב שני של גלויות", וחגגו את ראש-השנה (וחגים אחרים) יומיים. נוהג זה חל, לגבי ראש-השנה, גם בארץ-ישראל.

יום הדין

לפי המסורת, ראש-השנה הוא גם היום שבו הוחל בבריאת העולם, והוא חג המלכתו של ה' למלך על ישראל ועל העולם כולו. זהו גם יום הדין, שבו נדונים נתיניו של המלך, ונכתב דינם לשנה הבאה בהתאם למעשיהם בשנה החולפת. גזר הדין נחתם ביום הכיפורים, ומכאן הברכה "לשנה טובה תיכתבו ותיחתמו".

20 התורה מצווה: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם שְׁפָתוֹן זְכָרוֹן תְּרוּעָה מְקַרָּא קִדְשׁ" (ויקרא כ"ג, כ"ד). באותה תקופה החודש הראשון היה חודש ניסן, ולכן חודש תשרי היה החודש השביעי. ה"תרועה" מתפרשת כמצווה לתקוע

25 בשופר בראש-השנה. בתפילת החג נקרא ראש-השנה גם "יום הזיכרון", שכן בשעה שתוקעים בני ישראל בשופר, עולה זכרם לפני ה'.

חז"ל, חכמינו זכרם לברכה, חכמי המשנה והתלמוד, ראו בתקיעה בשופר בראש-השנה פעולה שיש בה כדי להביא את המתפללים לידי כך שיזדעזעו מאימת יום הדין, ויביעו חרטה על חטאיהם בשנה החולפת. התקיעה בשופר בבית הכנסת נעשית אחרי הקריאה בתורה וכן בתפילת ה"בעל תוקע" (או "בעל תקיעה"), שיטבול במקווה וילבש בגדים לבנים לפני התקיעה. 30

בתפילת מוסף של ראש-השנה נוספות שלוש ברכות מיוחדות: "ברכת מלכיות" על המלכת ה' למלך ביום זה; "ברכת זיכרונות", המזכירה את הבטחותיו של ה' לישראל ואת "זכות אבות" (מעשיהם הטובים של אבות האומה) שתעמוד לו ותטה את הכף לטובתו; ו"ברכת שופרות" על התקיעה בשופר בראש-השנה. 35

מנהגי החג

מקובל לברך בראש-השנה "שהחיינו" על פרי חדש, הנאכל לראשונה באותה שנה. בסעודות החג נכללים מאכלים מסורתיים רבים המציינים את האיחולים לשנה החדשה שמאחלים החוגגים לעצמם וזה לזה. בעיקר מקובל לאכול תפוח בדבש, עוגת דבש או דברי מתיקה, בסימן ל"שנה טובה ומתוקה". יש עדות בישראל שבהן אוכלים בראש-השנה ראש כבש או ראש דג, ולפני האכילה אומרים: "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב". יש המעלים על שולחן החג חלה עגולה כדי שתהיה השנה הבאה עגולה, ללא זוויות ותקלות. רבים אוכלים גם רימונים, בתקווה ש"ירבו זכויותינו כגרגירי הרימון". 40

בשעות אחר הצהריים של היום הראשון של ראש-השנה מקובל המנהג לצאת ל"תשליך". זהו טקס סמלי של תפילה ליד מקור מים, חוף ים או נהר, שמקורו בחסידות אשכנז, והוא מבוסס על הפסוק "וְתִשְׁלֹךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאתָם" (מיכה ז', י"ט). המתפללים משליכים, כביכול, את חטאיהם מעליהם ומיטהרים מכל חטא. 45